

Cvičení

1. Od uvedených sloves vytvořte gerundivum, je-li to možné

inquirō, metuō, praetermittō, loquor, reprehendō, absum, tollō, mereor, reperiō, largior, sum, accūsō, dēfendō, dēleō, scribō, fugiō, dīvidō, ūtor

2. Vyškrtněte tvary, které nejsou gerundivy

dēfendendam, ostendam, secundum, sequendum, tenendum, agenda, legenda, quendam, quaerendam, querendum, contemnenda, reprehendenda, iūcundam, contendam, trāndendam

3. Doplňte a překládejte

<i>laudō</i>	<i>puer laudandus</i>	<i>puer laudandus est</i>	<i>puer laudātus</i>	<i>puer laudātus est</i>	<i>puer laudāns</i>	<i>puer laudātūrus</i>	<i>puer laudātūrus est</i>
<i>moneō</i>	puella	puella	puella	puella	puella	puella	puella
<i>mittō</i>	lĕgātī	lĕgātī	lĕgātī	lĕgātī	senātōrēs	senātōrēs	senātōrēs
<i>scribō</i>	litterae	litterae	litterae	litterae	ōrātōrēs	ōrātōrēs	ōrātōrēs
<i>legō</i>	liber	liber	liber	liber	discipulus	discipulus	discipulus
<i>hortor</i>	hominēs	hominēs	hominēs	hominēs	hominēs	hominēs	hominēs
<i>vītō</i>	perīcula	perīcula	perīcula	perīcula	cīvēs	cīvēs	cīvēs
<i>sequor</i>	vir bonus	vir bonus	vir bonus	vir bonus	vir bonus	vir bonus	vir bonus

4. Doplňte správnou koncovku

1. Nunc resistend__ est.
2. Prōmissa servand__ sunt.
3. Cīvibus cūctantibus persuādend__ est.
4. Liberī tuī ēducand__ essent.
5. Fundāmentum bonum pōnend__ erit.
6. Ea arbor caedend__ nōn est.
7. Quis verend__ erat?
8. Ex urbe statim dēcēdend__ fuit.
9. Dī cōsulend__ fuērunt.
10. Nihil neglegend__ erat.
11. Iniūriārum oblīvīscend__ erit.
12. Vōs adiuvand__ estis.

13. Vēritās ūtilitātī antepōnend___ est.
14. Omnia vōbīs crēdend___ nōn sunt.
15. Ei tacend___ erat.
16. Ea perīcula nōbīs vītand___ erant.
17. Discipulīs ad tempus veniend___ est.
18. Utinam nē ūllus homō pūniend_____ esset!
19. Utinam nē multīs cīvibus ē patriā fugiend___ fuisset!
20. Litterās ad senātum tibi mittend___ fuisse putō.
21. Id dīcend___ esse mihi vidētur.

5. Od slovesa v závorce vytvořte gerundivum a doplňte ho ve správném tvaru do věty

1. Cupiditās glōriae (*cavēre*) _____ est. (podle Cic. *off.* 1, 20, 68)
2. Cum exercitus Rōmānōrum male premerētur, Rōmānīs auxilium (*petere*) _____ fuit.
3. Nescit, quid (*fugere*) _____ et quid (*petere*) _____ sit.
4. (*discere*) _____ virtūs est. (Sen. *epist.* 123, 16)
5. Num aut cōsulēs illōs aut clārissimōs virōs (*vituperāre*) _____ (esse) putās? (Cic. *Phil.* 8, 15)
6. Mihi dē prōvinciā (*dēcēdere*) _____ erat.
7. Nunc dē poenā pauca (*dīcere*) _____ sunt. (Cic. *ad Brut.* 1, 15, 10)
8. Nūllus homō deus (*putāre*) _____ est.
9. Ā victīs saepe imperiō victōris (*pārēre*) _____ est.
10. Minus malum semper est (*ēligere*) _____.
11. Dīcō sēdecim iūdicēs (*corrumpere*) _____ fuisse, ut ille vir absolverētur. (podle Cic. *Cluent.* 87)
12. Omnibus, quī id negābant, (*persuādēre*) _____ erat.

6. Nahradte označená slova výrazem v závorce (ve správném tvaru) a proveďte další nutné změny

1. **Epistula tua** mihi legenda est. (*liber tuus*)
2. **Patrī** pārendum est. (*māter*)
3. **Mōrēs** eius omnibus reprehendendī sunt. (*sermō*)
4. **Custōdī** vigilandum erat. (*ego*)
5. **Ēloquentia** ōrātōris laudanda fuit. (*verba*)
6. **Castrīs** potiendum fuit. (*urbs*)
7. (**Nōs**) sequendī nōn sumus. (*vōs*)
8. Illud faciendum nōn **est**. (*ind. fut. I.*)
9. Frāter tuus **interrogandus** est. (*quaerere*)

7. Vyberte správný tvar nebo správné tvary

1. Haec hōc tempore putāvī esse (*dīcendum, dīcendō, dīcenda, dīcendus*). (Cic. *Tusc.* 2, 27, 67)
2. Quid faciendum (*est, sit, esset, erat*), ā faciente (*discendō, discendus, discendum*) est. (Sen. *epist.* 98, 17)
3. Fac, quod faciendum (*est, sit*). (Sen. *apocol.* 3, 2)
4. Ego ita (*esse, est, erat*) faciendum cēseō. (Cic. *leg.* 1, 20)
5. Cottīdiēne ā tē (*accipiendum, accipiendae, accipiendō, accipienda*) litterae sunt? (Cic. *Att.* 7, 9, 1)
6. Nec aspernanda (esse) rēs (*vīsa est, vīsum est, vidēbātur*) neque incautē crēdenda (esse). (Liv. 10, 10, 3)
7. Omnēs mortālēs ūnā mente cōsentiunt omnia arma contrā illam pestem esse (*capienda, capiendam*). (Cic. *Phil.* 4, 7)
8. Cēsuit autem senātus grātiās cōsulī (*agendās, agenda, agendō*) (esse). (podle Liv. 39, 14, 5)
9. (*cavendus, cavenda, cavendum*) est, nē in gravēs inimīcitiās convertant sē amīcitiāe. (podle Cic. *Lael.* 78)

8. Místo slovesa *dēbēre* použijte konstrukci s gerundivem nebo naopak

1. Virī urbem dēfendere dēbēbant.
2. Senātōribus cōsilia bona capienda erant.
3. Aliōs hominēs irridēre nōn dēbēs.
4. Ille, quī peccat, corrigendus est.
5. Rōmānīs bellum gerendum fuit.
6. Statim dēcēdere dēbent.

7. Illam regiōnem relinquere dēbēmus.
8. Magistrātūs corrumpī nōn dēbent.
9. Aliīs cōgendī sumus, ut plūs studeāmus.
10. Hominēs memoriā exercēre dēbent.

9. Z uvedených slov vytvořte větu s gerundivem (doplňte další potřebná slova)

ūtī – ego – cōsilia bona
 lēgēs – civēs – observāre
 proficīscī – prōvincia – urbs – lēgātī
 puerī – omnia – emere – nōn
 disputāre – dē – litterae et artēs – doctī
 omnēs – dormīre
 civēs – parcere – mīlitēs
 admīrārī – facta – fortis
 aegrōtī – multum – quiēscere
 hospitēs – recipere – tū

10. Dejte do závislosti na uvedených výrazech

1. Dīs immortālibus grātia habenda est.
Cēnsēbant
2. Ferrō via faciēda est. (Liv. 4, 28, 4)
Ei vidēbātur
3. Quid dīcendum fuit?
Quaesīvit
4. Fortūnae sunt committēda omnia. (Cic. Att. 10, 2, 2)
Cicero scrīpsit
5. Ille magis metuendus quam admīrandus erat.
Nōbis vidētur
6. Mihi in prōvinciam proficīscendum est.
Dīxit
7. Quis accūsandus est?
Nēmō sciēbat
8. Mīlitibus urbēs magnae dēfendēdae erunt.
Nōtum erat
9. Iīs famēs timēda erat.
Nōtum est
10. Animus dolōrī trādendus est.
Seneca cēnsēt

11. Najděte chyby a opravte je

1. Illi cōsulem expectandī fuisse cēnsēbant. (podle Liv. 31, 48, 3)
2. Rēbus, quae Rōmae agenda erant, perfectīs, cōsulēs in prōvinciās profecti (sunt). (Liv. 32, 3, 1)
3. Intellegēs, quam esset obsistendum dolōrī. (podle Cic. *Tusc.* 2, 12, 28)
4. Ille vir cōsul ēligendum nōn erat.
5. Patrī pārendī sunt.
6. Opera danda erit, ut quam plūrimōs hominēs beneficiīs afficiēmus.

12. Doplněte výrazy do vět

agendum, antepōnendam, castīgandus, danda, metuenda, ūtendum

1. Fuit Caesarī sic _____ amīcus. (Sen. *dial.* 5, 40, 4)
2. Ei, quī fugiēbat, omnia _____ erant.
3. Tuō tibi iūdićiō est _____. (podle Cic. *Tusc.* 2, 26, 63)
4. In tantō malō audendum atque _____, nōn cōsultandum esse dicit. (podle Liv. 22, 53, 7)
5. Cicero scrīpsit mortem servitūtī _____ esse.
6. Opera _____ erat, ut id quam celerrimē cōnficerēmus.

13. Vyberte správný tvar. Je-li více možností, vysvětlete rozdíly mezi nimi.

1. Ille mōns (*occupandus, occupātus, occupātūrus*) erat, nē hostēs urbem nostram capere possent.
2. Ille mōns (*occupandus, occupātus, occupātūrus*) est, nē hostēs urbem nostram capere possint.
3. Dux illum montem (*occupandus, occupātus, occupātūrus*) erat, nē hostēs urbem nostram capere possent.
4. Causa illius clādis nōbīs (*explicāta, explicātūra, explicanda*) est.
5. Causa illius clādis ā nōbīs (*explicāta, explicātūra, explicanda*) est.
6. Id, quod (*dictus, dictūrus, dīcendus*) sum, ex litterīs cuiusdam amīcī cōgnōvī.
7. Vir, quī dē rē pūblicā optimē (*merendus, meritus, meritūrus*) erat, pater patriae (*appellātus, appellandus, appellātūrus*) est.
8. Beneficia ā nōnnūllīs hominibus tibi (*accipiēnda, accepta, acceptūra*) nōn esse putō.
9. Omnēs arbitrābantur illum hominem nōn (*dēciēndum, dēceptum, dēceptūrum*) esse.
10. Mihi (*persuādendum, persuāsum, persuāsūrum*) est.

11. Dixit sē verbis eōrum nōn (*crēdendum, crēditūrum, crēditum*) esse.
12. Dixit verbis eōrum nōn (*crēdendum, crēditūrum, crēditum*) esse.
13. Lēgēs iūstae (*petendae, petitae, petitūrae*) sunt.
14. Sic enim (*factum, faciendum, factūrum, factūrus*) fuisset. (Cic. *ad Q. fr.* 3, 4, 2)

14. Vyberte překlad nebo překlady, které odpovídají uvedeným latinským větám

1. Virī scelerātī persequendī sunt.
 - a) Je třeba pronásledovat zločince.
 - b) Zločinci musí být pronásledováni.
 - c) Je třeba, aby zločinci byli pronásledováni.
 - d) Musí pronásledovat zločince.
2. Hominibus vēritās quaerenda est.
 - a) Lidé musí hledat pravdu.
 - b) Je třeba, aby lidé hledali pravdu.
 - c) Musí se hledat pravda.
 - d) Je třeba, aby byla hledána pravda.
 - e) Je třeba, aby byla lidmi hledána pravda.
 - f) Lidé mají hledat pravdu.
3. Nunc tacendum nōn est.
 - a) Teď se nesmí mlčet.
 - b) Je třeba, aby se teď nemlčelo.
 - c) Teď nesmíme mlčet.
4. Tibi ignōscendum est.
 - a) Musíš odpustit.
 - b) Je třeba, aby ti bylo odpuštěno.
 - c) Musí se odpouštět.
 - d) Je třeba, abys odpouštěl.
5. Praemium ei tribuendum erat.
 - a) Měl dostat odměnu.
 - b) Bylo třeba, aby dostal odměnu.
 - c) Měla se dát odměna.
 - d) Měl dát odměnu.
 - e) Bylo třeba, aby dal odměnu.
 - f) Měla se mu dát odměna.
 - g) Měli dávat odměnu.

15. Přeložte do češtiny

1. Sed nōn sōlum pārendum patrī, sed etiam adsentiendum erat. (podle Liv. 4, 21, 8)
2. Nōn ut diū vivāmus, cūrandum est, sed ut satis. (Sen. *epist.* 93, 2)
3. Erunt plūra mihi ad tē scribenda. (podle Cic. *Att.* 2, 20, 3)
4. Quīdam vērō tunc incipiunt, cum dēsinentum est. (Sen. *epist.* 23, 11)
5. Nōn est verbīs rogandus, cōgendus est armīs. (Cic. *Phil.* 5, 26)
6. Audendum est aliquid ūniversīs, aut omnia singulis patiēda (sunt). (Liv. 6, 18, 7)
7. Transāctīs omnibus, quae Rōmae agenda erant, cōsulēs ad bellum profectī sunt. (Liv. 27, 12, 1)
8. Nōn omnis error stultitia dīcenda est. (Cic. *div.* 2, 90)
9. Aliud cōsiliū sibi capiendum (esse) exīstimāvit. (podle Caes. *civ.* 3, 41, 2)
10. In Macedoniam⁵⁵ quoque mittendōs lēgātōs (esse) senātus cēnsuit. (Liv. 41, 22, 3)
11. Magis illud videndum est, quam multīs ira per sē nocuerit. (Sen. *dial.* 4, 36, 4)
12. Quid ergō? Nōn erat accipiendum ā Claudiō, quod dabātur? (Sen. *benef.* 1, 15, 6)
13. Erant eō tempore multa etiam alia metuenda. (Cic. *dom.* 91)
14. Quid cēnsēs nōbīs esse discendum, ut istud, quod postulās, efficere possīmus? (podle Cic. *rep.* 1, 33)
15. Supervacuum⁵⁶ forsitan putās id discere, quod semel ūtendum est. (Sen. *epist.* 26, 9)
16. Nunc ego, iūdicēs, iam vōs cōsulō, quid mihi faciendum (esse) putētis. (Cic. *Verr.* I 32)
17. Nōnne optimus et gravissimus⁵⁷ quisque philosophus cōnfītētur sē multa ignōrāre et multa sibi etiam atque etiam⁵⁸ esse discenda? (podle Cic. *Tusc.* 3, 28, 69)
18. Nōn fuit Iuppiter metuendus, nē irātus noceret. (podle Cic. *off.* 3, 29, 104)
19. Vidētis quae causa sit; nunc quid agendum sit, cōsiderāte. (podle Cic. *Manil.* 6)

16. Přeložte pomocí gerundiva

1. Je třeba pracovat.
2. Lidé musí pracovat.
3. Je třeba spát.
4. Musíme spát.
5. Bylo třeba bránit město.
6. Obyvatelé měli bránit město.
7. Město mělo být bráněno vojáky.

55 *Macedonia, ae, f.* „Makedonie“

56 *supervacuum, a, um* „zbytečný, nepotřebný“

57 *gravissimus = gravissimus, -issimus* je archaická koncovka superlativu

58 *etiam atque etiam* „znovu a znovu, usilovně“

8. Je třeba poslouchat.
9. Je třeba poslouchat rodiče.
10. Děti musí poslouchat rodiče.
11. Bude třeba užívat rozum.
12. Bude třeba, abych užíval rozum.
13. Je třeba často povzbuzovat a chválit.
14. Lidé mají být často povzbuzováni a chváleni.
15. Musíš lidi často povzbuzovat a chválit.
16. Nikdo se nemá odsuzovat.
17. Je třeba, abyste nikoho neodsuzovali.
18. Nikoho nemáte odsuzovat neprávem.
19. Bylo třeba postavit lodě a porazit nepřátele.
20. Naši vojáci museli postavit lodě a porazit nepřátele.
21. Neměl jsi být opuštěn.
22. Neměl jsi být opuštěn svými přáteli.
23. Je třeba, abych nebyla kárána.
24. Je třeba, abych odešla.
25. Neměly jsme být obžalovány.
26. Neměly jsme být obžalovány přísným soudcem.
27. Nebylo třeba vám pomáhat.
28. Není třeba, abyste se nás báli.
29. Nebude třeba utíkat před nebezpečími.
30. Nebude třeba, abyste utíkali před nebezpečími.
31. Nesmíš naříkat.
32. Nyní je třeba se napít.
33. Bylo by třeba, aby všichni zachovávali zákony.
34. Bylo by bývalo třeba hned odejít.
35. Domníváme se, že zlá slova se nemají říkat.
36. Konzul řekl, že v té bitvě je třeba zvítězit nebo zemřít.
37. Zdá se, že je třeba kárat zhoubné názory.
38. Říká se, že máme ihned odejít.
39. Zdá se, že musíme prodat dům.
40. Velitel si myslel, že musí uvést nepřátele ve zmatek.
41. Nevím, co bylo třeba říct.
42. Ptali se, zda bylo třeba kácet tyto stromy.
43. Je třeba se ptát, proč má zvyk takovou sílu.

17. Přečtěte si text a odpovězte na otázky

Epistula ad Lucilium (Seneca,⁵⁹ výběr, upraveno)

Multos **inveni** aequos **adversus** homines, adversus deos neminem.

Obiurgamus cotidie fatum: „Quare ille in medio cursu raptus est? Quare ille non rapitur? Quare senectutem et sibi et aliis gravem extendit?“ Utrum, obsecro te, iudicas **aequius** (esse) te naturae (parere) an tibi **parere** naturam? Quid autem interest, quam cito decedas, unde utique decedendum est? Non ut diu vivamus, curandum est, sed ut satis. Nam ut diu vivas, fato opus est, ut satis (vivas), animo (opus est). Longa est vita, si plena est.

Quid illum octoginta anni iuvant per inertiam exacti? Non vixit iste, sed in vita moratus est, nec sero mortuus est, sed diu. Octoginta annis vixit. Interest, mortem eius ex quo die⁶⁰ numeres. At ille mortuus est viridis. Sed officia boni civis, boni amici, boni filii executus est: in nulla parte cessavit. Quamquam aetas eius imperfecta est, vita perfecta est. Octoginta annis vixit. Immo octoginta annis fuit, nisi forte sic vixisse eum dicis, quomodo dicuntur arbores vivere.

Laudemus itaque et in numero **felicium** reponamus eum, **cui** quantulumcumque temporis **contigit**, (id tempus) bene conlocatum est.

Vidit enim veram lucem. Non fuit unus e multis. Et vixit et viguit.

Quid quaeris, quam diu vixerit? Vivit: ad posteros usque transiit et se in memoriam dedit.

Quemadmodum in minore corporis habitu potest homo esse perfectus, sic et in minore temporis modo potest vita esse perfecta.

Quaeris, quod sit **amplissimum** vitae spatium? Usque ad sapientiam vivere. Qui ad illam pervenit, attingit non longissimum finem, sed maximum.

Odpovězte

1. Najděte v textu gerundiva.
2. Jaké typy konjunktivů se v textu objevují? Vysvětlete jejich použití.
3. Je věta *quomodo dicuntur arbores vivere* nepřímou otázkou? Proč?
4. Je zájmeno *quod* ve větě *quod sit amplissimum vitae spatium* tázací nebo ne?
5. Určete následující tvary: *inveni, adversus, aequius, parere, felicitium, cui, contigit, vixisse, amplissimum*.
6. Uveďte slovesa, která Seneca používá ve významu „zemřít“. Jaká slovesa se používají v češtině?
7. Nahraďte výrazy *cursu, viridis* slovy, která nejsou metaforou.
8. Vyhledejte ve slovníku či gramatice další slova, která mají složku *-cumque*. Co znamenají?
9. Znáte česká přejatá slova odvozená ze slov *inertia; exequor, sequi, secutus sum; extendō, ere, tendi, tensum*?

⁵⁹ Lucius Annaeus Seneca. *Epistulae morales ad Lucilium* 93. (Sen. *epist.* 93)

⁶⁰ *ex quo die* „od jakého dne, odkdy“

Jaké názory Seneca zastává (vyberte názory vyjádřené přímo i implicitně)? Svoje tvrzení zdůvodněte.

- Dlouhý život se měří počtem let.
- Lidé jsou nespravedliví vůči bohům.
- Lidé mají potěšení i ze zahálčivého způsobu života.
- Není důležitá délka života, ale jeho kvalita.
- Život pokračuje určitým způsobem i po smrti.
- Délku života člověk ovlivní způsobem života.
- Někteří lidé spíše přežívají, než opravdu žijí.
- I stromy mají právo na život.
- Je jedno, kdy člověk zemře.
- Nejdůležitějším cílem života je dospět k moudrosti.
- Člověk se má snažit překročit svoji přirozenost.
- Pojmy „věk“ (*aetas*) a „život“ (*vita*) jsou synonymní.

Seneca a jeho postoj ke smrti

Co víte o postoji Seneky ke smrti?

Jak Seneca zemřel?

Se kterými jeho názory v textu souhlasíte a se kterými ne?

Slovní zásoba

atingō, ere, tigī, tāctum +ak.	dotýkat se, dojít, dospět, dorazit
cessō, āre, āvī, ātum	otálet, váhat (s něčím), prodlévat, zahálet, odpočívat
collocō (conlocō), āre, āvī, ātum	umístit, vynaložit (peníze apod.), investovat, uspořádat, zařídit
extendō, ere, tendī, tentum / tēsum	roztahovat, (o čase) prodlužovat protahovat
inertia, ae, f.	nečinnost, lenost, nechuf k práci, neobratnost
longus, a, um	dlouhý, daleký (i o čase)
obiurgō, āre, āvī, ātum	kárat, napomínat
quantuluscumque, quantulacumque, quantulumcumque	jakkoli malý, maličký, nepatrný
▪ quantulumcumque temporis	▪ jakkoli krátký čas
quemadmodum – sic	jako – tak
quid?	co? proč?
repōnō, ere, posuī, positum	zpět položit, položit, nahradit
▪ repōnere in numerō +gen.	▪ počítat mezi někoho
trānsiliō, ēre, siluī, –	přeskočit, překročit, přejít
utique	jakkoliv, jistě, v každém případě

Živá slova

Ceterum autem censeo Carthaginem esse delendam.

De gustibus non est disputandum.

De omnibus est dubitandum.

E duobus malis minus est eligendum.

Errata et corrigenda.

Exigua est tribuenda fides qui multa loquuntur.

Nunc est bibendum.

Pacta servanda sunt.

Quod erat demonstrandum. (Q. E. D.)

erratum, ī, n.	omyl, chyba	
gustus, ūs, m.	chutnání, chuť	gusto
pactum, ī, n.	smlouva	pakt